

ตำรายาโบราณ

อนุสรณ์แด่

“เชน จารุรัตน์”

615.1
๑136๗ ๕

ณ เมรุวัดมหาพฤฒาราม

วันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘

ตำรายาโบราณ

อนุสรณ์แด่

“เชน จารุรัตน์”

ณ เมรุวัดมหาพฤฒาราม

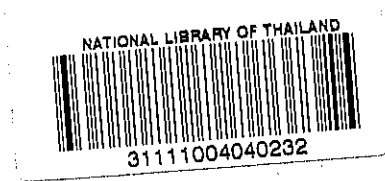
๖๘
วันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘

3/3

615.1

07.367.5

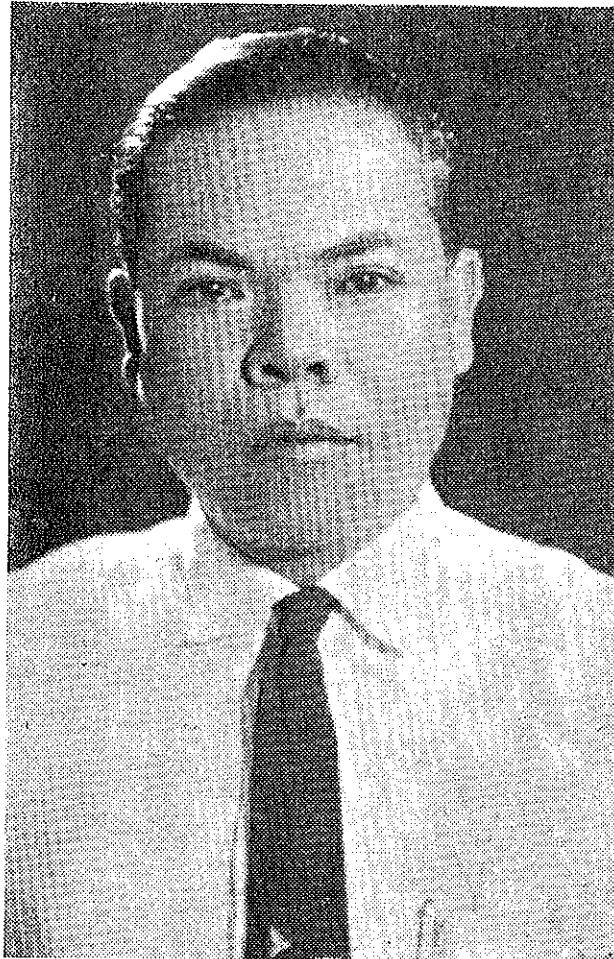
คำนำ

เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ คุณเชน จารุรัตน์ ข้าพเจ้าได้
ปรึกษากับมารดา ญาติพี่น้อง เห็นสมควรว่า ควรจะจัดพิมพ์
หนังสือขึ้นเพื่อเป็นบรรณาการในงานฌาปนกิจศพครั้งนี้ และ
เห็นพ้องกันว่า ควรจะเขียนเกี่ยวกับตำรายาโบราณ ซึ่งรวบรวม
โดย ท่านมหาสุย แห่งวัดมหาพฤฒาราม เพื่อจะได้เป็น
ประโยชน์ต่อชนรุ่นหลัง ซึ่งยาบางอย่างตามร้าน อาจจะไม่มียา
ขาย และเป็นยาที่มีคุณภาพดีจริง ๆ และเพื่อเป็นวิทยาทาน
สำหรับผู้ไม่รู้ ให้มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคและการใช้
ยาโบราณต่าง ๆ ให้เข้าใจยิ่งขึ้น

และในโอกาสนี้ ขอขอบคุณบุญที่ได้รับประโยชน์จาก
ตำรายานี้ จงช่วยหนุนนำดวงวิญญาณของคุณเชน จารุรัตน์
จงไปสู่สุคติด้วยเทอญ

จิระพร จารุรัตน์

๑๐ มกราคม ๒๕๐๘

นายเขิน จารุรัตน์

ช้าตะ : ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๐

มตะ : ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๗

ประวัติย่อ

นายเข็น จารุรัตน์

นายเข็น จารุรัตน์ เกิดวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๐
ณ บ้านเลขที่ ๖๖ ถนนราชบพิธ อำเภอพระนคร จังหวัด
พระนคร เป็นบุตรของนายขวัญ จารุรัตน์ นางถนอม
จารุรัตน์ มีพี่น้องร่วมบิดา-มารดาเดียวกัน ๖ คน คือ

๑. นายสุมาน จารุรัตน์
๒. นางอำไพ โกติน
๓. นายเข็น จารุรัตน์
๔. นายทำนอง จารุรัตน์
๕. นางทัศนีย์ พุกกะนันท
๖. นางกานดา จันทร์สกุล

พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ทำการสมรสกับนางจิระพร มีบุตรด้วย
กัน ๑ คนคือ เด็กหญิง นันทวัน จารุรัตน์ ศีวิรรชนะ

เมื่อเยาว์วัย ได้เข้าศึกษา ณ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล การศึกษาอยู่ในเกณฑ์ดี เคยได้รับรางวัลการเรียนดีเด่น เป็นที่รักใคร่ของครูบาอาจารย์ ดำรงการศึกษาชั้นสูงสุด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ และได้รับราชการทหารประจำกองร้อยที่ ๓ กองพันทหารสื่อสาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ จนกระทั่งครบกำหนดปลดทหารกองหนุน เนื่องจากนายชวน จารุรัตน์ (บิดา) ได้ประกอบกิจการค้าขาย “ตั้งห้างพิศาลพานิช” รับและส่งสินค้าต่างประเทศ นายชวน จารุรัตน์ จึงได้ประกอบอาชีพค้าขายช่วยท่านบิดาและเป็นการดำรงสำคัญตลยดมา จนกระทั่งท่านบิดาถึงแก่กรรมลง นายชวน จารุรัตน์ ก็ยังคงประกอบกิจการค้าขายด้วยความพยายามต่อสู้ บากบั่น ด้วยความมานะอดทน ไม่ว่างานจะหนักหรือเบา ไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ประกอบด้วยเป็นผู้มีความประพฤติดี นิสัยสุภาพ อ่อนโยน โอบอ้อมอารีย์ เป็นที่รักใคร่ต่อญาติมิตรและผู้ที่มาติดต่อแทบทุกคน

ในคราวที่ประเทศไทยเกิดสงครามอินโดจีน และสงครามเอเซียบูรพา ทางราชการได้เรียกนายชวน จารุรัตน์

ก

เข้ารับราชการทหารอีก โดยไปประจำอยู่ที่จังหวัด ลำปางและ
เชียงราย นายเชน จารุรัตน์ ได้ปฏิบัติราชการเคร่งครัดต่อ
ระเบียบวินัย เป็นผลดีแก่ทางราชการทหาร จนกระทั่งได้รับ
สงคราม ในด้านทางศาสนา นายเชน จารุรัตน์ เป็นผู้
จิตศรัทธาเลื่อมใสบำเพ็ญกุศลตลอดมา และเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘
ได้อุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดราชบพิธ ได้ศึกษาเล่าเรียนบท
นักธรรมวินัย ประพฤติโดยถูกต้อง จนเป็นที่ยกย่องแก่พระ
ภิกษุด้วยกัน อันเป็นที่มาแห่งความปิติยินดีแก่ญาติพี่น้องเป็น
ที่สุด

นายเชน จารุรัตน์ ได้ป่วยเป็นโรคเบาหวานและได้
พยายามเข้ารับการรักษาตลอดมา จนถึงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๕๐๗ อาการป่วยทรุดหนัก สุดความสามารถของนาย
แพทย์ที่จะช่วยเหลือ ได้ถึงแก่กรรมโดยอาการสงบ เนื่องจาก
หัวใจวาย เวลา ๑๘.๑๕ น. คำนวณอายุได้ ๔๗ ปี ๑๕ วัน

ด้วยอำนาจคุณความดีที่ นายเชน จารุรัตน์ ได้บำเพ็ญ
ตลอดอายุขัย อันเป็นที่สรรเสริญยิ่ง ขอคุณพระศรีรัตนตรัย
จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ “นายเชน จารุรัตน์”
จงประสูติสุขดิถีสมัยปรายภพทุกประการ

ง

รำพันรำลึกอ้อ	อาตุร
เชน ค่วนคืบไกลศูนย์	ก่นเศร่า
อินทรียู่สูกองกณัฐ	เป็นถ่าน เถื่อนา
เกียรติขจร จรัสน้ำว	มนัสให้คั่นถึง

รำพึงนามผู้ที่	จากไป
หักท่วงหักอาลัย	ห่อนได้
น้อมจิตระลึกใน	สังศักดิ์ สิทธิ์นา
ชบช่วยพาเชนให้	สู่ฟ้าแดนเกษม

สังขารใดในหล้าหาเที่ยงไม่

ย่อมมลายตามกาลดังท่านสอน
มิ เกิด แก่ เจ็บ ตาย นิรันดร์
ไม้อาวรณ์เรื่องนั้นครั้นถึงวาระ
แต่พินาศวุ่นจากพรากรวิบัติ
สารพัดศุขอาลัยจะกล่าวขาน
คุณความดีที่ยังอยู่คู่กาลนาน
ขอวิญญานสู่สุขาวดีเฮย.

จาก คณะครูโรงเรียนระดับพิทยา
สามแยกเตาปูน

ยาทาหละและทาซาง

(๑) ยาทาหละขนานนี้ ท่านให้เอา ชาตหฺรฺคุณ ๓
พิมเสณ ๑ โปนฺมพิจิตฺร ๑ โปนฺมระ ๑ ขฺแมลงสาบ ๑ คิง
เหตฺม ๓ ฯ ยาทั้ง ๖ นี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุนบดบ้น
ทำแท่งไว้ เอาเกลือร่วหัด ทาหละและหยอดซางทชนฺณน
หายคื่นักแล ฯ

(๒) อีกขนานหนึ่ง ท่านให้เอา ชาตหฺรฺคุณไทย ๓
ชาตหฺรฺคุณจีน ๑ ชาตกัณ ๑ ชะมด ๑ พิมเสณ ๑ น้ำประดาน
ทอง ๑ ดีเดียด ๑ จุนดี ๑ ขฺแมลงสาบ ๑ เม็ดมะกอกเผา
ไฟ ๑ รากคินคว ๓ ฯ ยาทั้ง ๑๓ นี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้
เป็นจุนบดบ้นทำแท่งไว้จะตายด้วยน้ำเกลือทาหละและซางหาย
แล ฯ

(๓) อีกขนานหนึ่ง ท่านให้เอา ใบทองหลางโพน ๓
น้ำประดานทอง ๑ น้ำตาลโตนด ๑ ยาทั้ง ๓ นี้เอาส่วนเท่า
กัน ทำให้เป็นจุนบดบ้นทำแท่งไว้ ทาหละหายแล ฯ

ยาน้ำมันทาเขม่าและขาง

(๑) ยาน้ำมันทาเขม่าขาน้ำมัน ท่านให้เอา น้ำมันดอก
หน้า ๑ จอก น้ำมันพริกไทย ๑ จอก น้ำมันกรามช้าง ๑ จอก
น้ำมันเสียดเทศ ๑ จอก น้ำมันงา ครึ่งจอก ฯ ยาทอง ๕ ตั้งน
หุงให้คงแต่น้ำมัน ทาเขม่าหายคือนักแต ฯ

(๒) อีกขานหนึ่ง ท่านให้เอา เทียนเทศ ๑ ใบชิงช้า
ชาติ ๑ ฯ ยาทอง ๕ ตั้งนบดด้วยน้ำผึ้ง ทาเขม่าหายคือนักแต ฯ

(๓) อีกขานหนึ่ง ท่านให้เอา ยาดำ ๑ กะเทียม ๑
น้ำมันประดานทอง ๑ ฯ ยาทอง ๓ ๕ ทำให้เป็นจุณ บดทาเขม่า
และขางหายคือนักแต ฯ

ยาทาดับพิษขางและแก้ปวด

ยาทาแก้พิษขางขาน้ำมัน ท่านให้เอา ผลสัวาด ๑
กะเทียม ๑ น้ำมันประดานทอง ๑ การบูร ๑ น้ำมันไธ ๑ น้ำมัน
งาดิบ ฯ

ยาทอง ๒ ตั้งนเอาส้อมแท่งหนึ่ง ทำให้เป็นจุณ บดทา
แก้ปวดและดับพิษขางหายคือนักแต ฯ

ยาแก้ช้างหล่นลงไปกระทำห้อย

ยาแก้ช้างหล่นลงไปกระทำห้อยชานนี้ ท่านให้เอา
ใบแมงลัก ๓ ใบผักเดียนผี ๓ ใบบรเพ็ด ๓ เขากวาง ๓
กรามช้าง ๓ หวายตะครั่ว ๓ จันทน์แดง ๓ เนระภูสี ๓ ๑
ยาทั้ง ๘ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ทำเป็นจุณ บดปั้นทำแท่ง
ไว้จะละลายด้วยน้ำทำให้กินคืนๆ

ยาเหลืองน้อยแก้พิษตานซาง

ยาเหลืองน้อย แก้พิษตานซางชานนี้ ท่านให้เอา
ตำรายอด ๓ น้ำประสานทอง ๓ เม็ดดีโนมกรุด ๓ เม็ด
โนมหนาว ๓ เม็ดดีโนดัมชะ ๓ เม็ดดีโนมั่งว ๓ เปลือก
มะรุม ๓ หอมแดง ๓ คีปดี ๓ กำมะถันแดง ๓ เปลือกทอง
หลางโใบมน ๓ ๑

ยา ๓๓ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ บดปั้นทำ
แท่งไว้จะละลายด้วย น้ามกรุดน้ามั่งวหรือน้ำเปลือกทองหลางก็
ได้ ตามแต่โรคนั้นเกิด ๑

ยาเหลืองใหญ่ แก่พิษตานซาง

ยาเหลืองใหญ่แก่พิษตานซางขนานนี้ ท่านให้เอา พริก
ไทย ๑ จิงแห้ง ๑ กระเทียมแห้ง ๑ ไพลแห้ง ๑ ขมิ้นข่อย
แห้ง ๑ กระเทียมแห้ง ๑ หอมแดง ๑ ผลตำพริกขี้ ๑
ต้นตั้งกระณี ๑ ว่านกับแตร ๑ ว่านร้อนทอง ๑ ตูบประจำ
คิควาย ๑ เมล็ดผักกาด ๑ ตำร่าส้ม ๑ ดินประดิดขาว ๑
กำมะถันแดง ๑ ผลจันทร์ ๑ ดอกจันทร์ ๑ เมล็ดโนมระนาอ ๑
คิปี่ ๑ ฯ

ยาทั้ง ๒๑ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นอนุบดบ่มทำ
แท่งไว้จะละลายด้วยน้ำสุรากินแก่พิษตานซางหายคื่นักแต่ ฯ

ยามหานิล แก่พิษตานซาง

ยามหานิลขนานนี้ ท่านให้เอา ผลจันทร์ ๑ ดอก
จันทร์ ๑ น้ำประสานทอง ๑ เทียนทองห้า ๑ ขมิ้นข่อย ๑
จิงแห้ง ๑ กระเทียมสุก ๑ ฯ

ยาทั้ง ๓๓ ^๕ถึงนเฝ้าส่วนเท่ากัน ต้ม ๓ เหา ๓ เมื่อจะกิน
แทรกชั้นทศกร กินตามกำลังทวารก แก้วร้อนเพื่อเสมหะและ
กำเดา แก้วพิษตานซาง ทั้งกินอาหารก็ได้ เจริญอันนี้ผล

ยารุ เสมหะน้ำ

ยารุเสมหะน้ำขนานน ทานไห้เฝ้า ยาตำ ๓ มหาหิงคุ์
๓ ใบกะเพรา ๓ ผักเสี้ยนผี ๓ ผดกระตอม ๓ บรเพ็ด ๓
น้ำประสานทอง ๓ ขมน้อย ๓ ฯ

ยาทั้ง ๘ ^๕นเฝ้าส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุน บดบ้นทำแท่ง
ไว้ละลายด้วยน้ำ กินตามกำลัง เป็นยารุเสมหะน้ำทั้งปวงดี
นักแล ฯลฯ

ยากุมาร

๓. ยารุกุมารขนานนทานไห้เฝ้า เมล็ดในสลอด ๘ เมล็ด
ใส่ในข้าวสุก ๓ บั๊น ๆ ตะ ๓ เมล็ด เฝ้าไฟไห้เกรียม กานพลู
๘ ดอก ใพล ๓ พิมเสน ๓ ฯ

๓)

ยาทั้ง ๕ สิ่งนี้ทำให้เป็นจุน บดบ้นทำเป็นเม็ดพริกไทย
ให้กินตามกำลัง ฯ

(๒) ยารุกุมารขนานนี้ ท่านให้เอา การบูร ๓ ส่วน
รงค์ทอง ๓ ส่วน พริกไทย ๓ ส่วน ขิง ๓ ส่วน ยาดำ ๒ ส่วน
ผลสัลด ๘ ส่วน ฯ

ยาทั้ง ๖ สิ่งนี้ทำให้เป็นจุน เอาหน้าส้มมะขามเปียกเป็น
น้ำกระสาย บดบ้นทำเม็ดไว้เท่าเม็ดพริกไทย ถ้าทารกอายุ ๓
ขวบให้กิน ๓ เม็ด ถ้าขาดุหนักกิน ๕ เม็ด ละลายด้วยน้ำสุรา
กินคืนนี้แล ฯ

ยาเทพล้มฤทธิ์ ทุเลาธาตุ

ยาเทพล้มฤทธิ์ทุเลาธาตุขนานนี้ ท่านให้เอา สารส้ม ๓
ดินประดีขาว ๓ น้ำประสานทอง ๓ ผักส้มป่อย ๓ ผลประคำ
ศิคดา ๓ ยาทั้ง ๕ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน เอาน้ำมะนาวเป็น
กระสาย บดบ้นทำเม็ดไว้เท่าเม็ดพุทรา ละลายด้วยน้ำสุรา
หรือน้ำมะนาวก็ได้ กิน ๓ เม็ด ถ้าไม่ลงกิน ๓ เม็ด ลงคืนนี้แล ฯ

ยาแก้ข้างใจ ข้างฝ้าย และข้างริดสีดวง

ยาแก้ข้างใจ ข้างฝ้าย และข้างริดสีดวงขนานนี้ ท่าน
ให้เอา หน้ำไทร ๑ ใบตาลหม่อน ๑ ในระเพรา ๑ ในสวด
๑ ในมะกล่ำเครือ ๑ ผักคราด ๑ ใบมะยมตัวผู้ ๑ มะกรูด ๑
ชะมด ๑ ฯ

ยาทั้ง ๙ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ บดบ้น
ทำแท่งไว้ ละลายด้วยสุรา แทรกยาฝั้นรำหัด กินแก้บด
หายแต่ ฯ

ยาหยอดตา

(๓) ยาหยอดตาขนานนี้ ท่านให้เอา รากกะทกรก ๑
ขมิ้นข่อย ๑ เปลือกหอยโข่ง ๑ ฯ

ยาทั้ง ๓ สิ่งนี้เข้ายาหยอดตา แก่ตาหมอกหาย ฯ

(๒) อีกขนานหนึ่ง ท่านให้เอา รากผักคราด ๑
ขมิ้นข่อย ๑ รากพังกูแดง ๑ เกสร ๘ เม็ด ฯ

ยาทั้ง ๔ สิ่งนี้เข้ายาหยอดตา ห้ามไม่ให้ช้างชนได้ค
นักแต่ ฯ

๑๐

ยาหยอดตาแก้ต้อ

ยาแก้ต้อขนตาให้ขาว ไปทั้งตาขนานนี้ ท่านให้เอา
ไฟต ๓ รากขังกาบ ๓ รากอัญชันขาว ๓
ยาทั้ง ๓ ล้างเอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ เอาน้ำ
มะนาวเป็นกระสาย บดบ้นทำแท่งไว้ ฝนหยอดตาข้างใจ
หายแล ฯ

ยาแก้ลมคุดนมนมได้

ยาแก้ลมคุดนมนมได้ขนานนี้ท่านให้เอา น้ำประสานทอง
๓ กานพลู ๓ ใบหนาด ๓ ไคร้หอม ๓ ไขมัน้อย ๓ ใบ
กะเพรา ๓ ฯ
ยาทั้ง ๖ ล้างเอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ เอาน้ำ
มะนาวเป็นน้ำกระสาย บดบ้นทำแท่งไว้ เมื่อจะกินรำหัด
พิมพ์เส้นแตรกนาผงรวง กินแก้ลมคุดนมนมได้หายแล ฯ

๑๑

ยาแก้ทาร์กกินข้าวไม่ได้

ยาแก้ทาร์กกินข้าวไม่ได้ชานน^๕ ทานให้เอา บรเพ็ด ๓
ใบกะเพรา ๑ ไคร้หอม ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ น้ำประดานทอง ๓ ๖
ยาทั้ง ๕ ดึง^๕เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ มดบ^๕
ทำแห้งไว้ละลายด้วยน้ำฝางรวง กินให้กินข้าวได้คืน^๕แล ๖

ยาแก้ลำรอกและเป็นหวัด

ถ้ากุมารและกุมาร^๕ลำรอกให้เป็นหวัด^๕ ด^๕ทองก^๕
ให้ประกอบยาชานน^๕กินทานให้เอา หางนกยูงเผาไฟ ๓
เปรี๊ยะพระโค ๑ แผลงมมตายซาก ๗ ตัว ๖
ยาทั้ง ๓ ดึง^๕นบดละลายด้วยน้ำร้อนให้กินหายแล ๖

ยาแก้ลำรอกให้ลงและอาเจียน

ถ้ากุมารและกุมาร^๕ลำรอกให้ลงและอาเจียน ให้ประกอบ
ยาชานน^๕ให้กิน ทานให้เอาผลมะตูม ๑ ผักเดียนผี ๓ ใบ
คนทีล^๕ ๓ ๖
ยาทั้ง ๓ ดึง^๕นค^๕ม ๓ เอา ๓ ให้กินหายแล

ยาแก้สำรอกให้ลงท้อง

ถ้ากุมารและกุมาริให้ลงท้องนี้ ท่านให้เอาไม้จืดแต่
ตะค้อทวารกนั้นลงไปถึงปลายเท้า แล้วจึงเอาไม้ไปวัดต้นมะขาม
๕ แล้วจึงขึ้นไป แล้วจึงทำเค็ดดกดับไม้เสีย แล้วจึงถากย่อน
ขึ้นไปแต่พื้นปลายไม้ขึ้น ๓ ฟริก ๗ เม็ด ๗ ชิ้น กะเทียม
๗ กลีบ ยาทั้ง ๔ สิ่งนี้บดให้ละเอียดละลายด้วยน้ำสุราให้กิน
หายคนักแถม ๑

ยาแก้ทวารกลึงยาก

(๑) ถ้ากุมารและกุมาริผู้ใดกลึงยาก ท่านให้เอา
ดอกชุมเห็ดเทศ ๓ ชม่น้อย ๓ ๑

ยาทั้ง ๒ สิ่งนี้บดท้าวกุมารให้เลียงง่ายคนักแถม ๑

(๒) อีกขนานหนึ่ง ท่านให้เอาไพร ๓ ชิ้น ฟริกไทย
๓ เม็ด

ยาทั้ง ๒ สิ่งนี้บดแล้วจึงเสกด้วยพระคาถานี้ “ สัพเพ
เทวา ปิสาเจะ อาพวกาทโยปิ จะ ชัคคัง ตาตะปัตตัง
ทิสฺวา สัพเพ ยักขา ปะลายันติ ” แล้วพ่นกระหม่อมและ
ทวารก็แก้ท้าวท้องน้อย แล้วจึงทำยาผูกข้อมือ กันสำรพัดตาน
ขวางทงปวง ๑

๑๓

ยาทุเลา แก้กึ่งชณเวลาเช้า

ยาทุเลาแก้ทวารกึ่งชณเวลาเช้าชنانนี้ ท่านให้เอา
ใบคอทิสอ ๓ ใบกระเพรา ๑ ใบผักคราด ๑ ใบผักเสี้ยนผี
๑ ใบตาลหม่อน ๑ ผลจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ กระวาน ๑
กานพลู ๑ มหาหิงค์ ๑ คีปติ ๑ รงทอง ๑ ๑

ยาทั้ง ๑๕ ดึงเอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ เอาน้ำ
ชาเป็นกระสาย บดบ้นทำแท่งไว้ ละลายด้วยน้ำร้อนให้กิน
แก้กึ่งชณเวลาเช้าคั่นกแด ๑

ยาแก้กึ่งชณ

ยาแก้กึ่งชณชنانนี้ ท่านให้เอา ยาคำ๒๕ถึง ใบ
ตาลหม่อน๒๕ถึง ใบสวด๒๕ถึง เทียนขาว๑๕ถึง กระวาน
๑๕ถึง กานพลู๑๕ถึง ผลจันทน์๑๕ถึง ดอกจันทน์๑๕ถึง
เนรพูสี ๑ บาท คีปติ ๑๕ถึง หญ้าไต่ใบ ๑๕ถึง มหาหิงค์
๑ บาท ใบกระเพรา ๒ บาท ๑

ยาทั้ง ๑๕ ดึงทำให้เป็นจุณ เอาน้ำชาเป็นกระสาย
บดบ้นทำเป็นเม็ดไว้เท่าเม็ดถั่วขึ้น ถ้าทวารกอายุได้ ๑ เดือน ให้
กิน ๑ เม็ด ให้กินทวารตามอายุของทวารกคั่นกแด ๑

๑๔

ยากวาดถอนเสมหะ

ยากวาดถอนเสมหะในคอชานน^๕ ท่านให้เอา
กำมะถันแดง ๓ เมล็ดในมะนาว ๓ กระเทียม ๓ รากประยงค์
ป่า ๓ น้ำประสานทอง ๓ ตีจนเข้า ๓ ๑

ยาทั้ง ๖ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน บดบ้นทำแท่งไว้ กระจาย
ด้วยน้ำมันมะนาว กวาดให้อาเจียน ถอนเสมหะในทรวงอก ดี
นักแล ๑

ยาแก้ลม

ยาแก้ลมกุมารและกุมาร^๕ ให้หน้าเขียว มีกตุสูงดู
หลังคาเป็นต้น ชานน^๕ ท่านให้เอา หิงค์ยางไฟ ๓ เทียน
ดำ ๓ เทียนขาว ๓ กระเทียม ๓ กระพังกะหม ๓ ๑

ยาทั้ง ๕ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ บดบ้น
ทำแท่งไว้กระจายด้วยน้ำสุรา กินแก้ปวดเสมหะเน่าในท้อง
และเจ็บท้อง ๆ จนและให้อาเจียน เพราะธาตุมีปกติในหาย
ดีนักแล ๑

๑๕

ถ้ากุมารและกุมารผู้ใดไขแต่เช้าถึงเที่ยงนั้น โทษ
เสมหะและโทษกำเคาะระคนกัน ช่างและเขม่าจึงพลอยในกาย
ในด้นย จึงให้บริโภคอหารมิได้ เพราะเสมหะเป็นกำดัง
บางที่เสมหะเน่าจึงให้ตักมูกตกละหิต ถ้าจะแก้ไขประกอบยา
ชานนแก่ก่อน ท่านให้เอา ว่านกับแรด ๑ ว่านร้อนทอง
เนรพฐี ๓ ตั้งกรณี ๓ เทียนดำ ๓ เทียนแดง ๓ ชะเอมทั้ง
สอง ๓ มะกาดำเครือ ๓ ฯ

ยาทั้ง ๘ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากันทำให้เป็นจุน บดบ้น ทำ
แท่งไว้กินแก้ตัวร้อน ละลายด้วยน้ำดอกไม้มกิน ถ้าจะแก้ตาน
แก่ข้าง ละลายด้วยน้ำสุราจกิน ถ้าจะแก้ลง ละลายด้วยน้ำ
จันทร์กินคืนนี้แล ฯ

ยาต้มแก้บ้ำง

(๑) ยาต้มแก้บ้ำงชานน ท่านให้เอา ตานชะโมย
๓ ตานเตียน ๓ รากบีบ ๓ รากมะกาดำเครือ ๓ รากเด็บบือ
นาง ๓ รากสวดา ๓ รากกะเพรา ๓ เป็ดอกดำโรง ๓
เป็ดอกส้มเปรี้ยว ๓ ฯ

๑๖

ยาทั้ง ๘ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้
ตานขางในอกและแก้บั้งคันกัดแสบ ฯ

(๒) อีกลูกหนึ่ง ท่านให้เอา รากมะกรูด ๓ เครือ
รากมะเขือขื่น ๑ เปลือกส้มเสี้ยว ๑ รากตำโรง ๑ รากเดือ
มีขนาง ๑ รากบีบ ๑ ผลพิลังกาสง ๑ ฯ

ยาทั้ง ๘ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้
บั้งคันกัดแสบ ฯ

ยาแก้รำกและแก้สีก

ยาแก้รำกและแก้สีกชานัน ท่านให้เอา ข้าวดอก
๓ ขันเทศกร ๓ เบรียงพระโค ๓ เกตุเทศ ๑ ฯ

ยาทั้ง ๔ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากันทำให้เป็นจุณ บดปั้น
ทำแท่งไว้จะตายด้วยน้ำผดยอดดื่มกินหายแสบ ฯ

ยาแก้ขัดเบา

(๑) ยาแก้ขัดเบา ๆ มีตะดองชานัน ท่านให้เอา
จ่านเปราะ ๑ พลุแก ๑ ใบน้ำเต้า ๑ ถ่านเพลิงป่าช้า ๑ ฯ

ยาทั้ง ๔ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน บดพอกหัวเหน่าคัน
แสบ ฯ

๑๗

(๒) อิกขนานแก้มามิออก ท่านให้เอา ว่านเปราะ

๓ ใบพลูแก ๓ พริก ๓ ชิง ๓ ๑

๕
เอาทั้ง ๕ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน บดทาท้องน้อยและหัว
หน้าหายคื่นก็ แล ๑

ยาทาท้อง แก่ท้องช่นและแก่สะอึก

ยาทาท้องแก่ท้องช่นและแก่สะอึกช่นานนี้ ท่านให้เอา
พริกไทย ๓ ชิง ๓ กระเทียม ๓ หอม ๓ เกล็ด ๓ หิงค์ ๓
หัวพลู ๓ ๑

๕
ยาทั้ง ๗ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน บดทาท้องน้อย แก่
ท้องช่นและแก่สะอึกหายคื่นก็ แล ๑

ยาแก้ท้องลงมิหยุด

ยาแก้ท้องลงมิหยุดช่นานนี้ท่านให้เอา ดันเทศ ๓ ผล
ประจำคึกควาย ๓ แก่นประคู้ ๓ รากดัมปออย ๓ รากชุมเห็ด ๓ ๑

๕
ยาทั้ง ๕ สิ่งนี้ เอาส่วนเท่ากัน ต้ม ๓ เอา ๓
กินหายแล ๑

๑๘

ยาเทพยานิมิตร

ยาช่อเทพยานิมิตรขนานนี้ท่านให้เอา รากไคร้เครือ ๑
พิศนาค ๑ รากเจตพังคี ๑ รากลังกรณี ๒ ว่านกีบแรด ๑
ว่านร้อนทอง ๑ เพลี้ยพู่ ๑ จันทน์ทั้ง ๕ ชะเอม ๑
ผลประคำคิควาย ๑ ดิงเห็ดอม ๑ ។

ยาทั้ง ๑๒ ดึงเอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ บดบั่น
ทำแท่งไว้ระคายด้วยน้ำสุรา กินแก้พิษฝีดาษและตานซางทั้งปวง
หายคื่นก็แล ។

ยาประสะพรหมนิมิตร

ยาประสะพรหมนิมิตรขนานนี้ ท่านให้เอา หิงคฺยง
โพ ๑ ตำลึง พริกไทย ๑ ตำลึง ดอกดัง ๑ ตำลึง ។

ยาทั้ง ๓ ดึงนี้ ทำให้เป็นจุณ บดบั่นทำแท่งไว้เท่า
เม็ดนุ่นระคายด้วยน้ำสุรา กินแก้พิษซางโจร และซางทั้งปวง
หายคื่นก็แล ។

๑๕

615.1

073575

ยาอินทจร

ยาอินทจรชานันท์ ท่านให้เอา จันทน์แดง ๓
เบญจกานี ๓ เนระพูสี ๓ เขากวาง ๓ กรามแรด ๓ กราม
ช้าง ๓ วากะเพรา ๓ ตะไคร้ ๓ น้ำประสานทอง ๓ เปราะ
สด ๓ ผักเดียนผี ๓ ชะเอมเทศ ๓ หว้ายตะค้า ๓ ยาข้าวเย็น
๓ ดิงเหลื่อม ๓

ยาทั้ง ๑๕ สิ่งนี้บดทำแท่งได้ เอาส่วนเท่ากัน เอาน้ำ
หมากสดเป็นกระสาย ละลายด้วยน้ำจันทน์ กินแก้ลงและแก้
ตามข้างต้นนี้ ได้เชื่อมมาด้วยยาต้นเท่าเดียว ๑

ยาทั้ง ๓๖ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ
เอาน้ำดอกไม้มะลิเป็นกระสาย บดบั่นทำแท่งได้ ถ้าจะกินให้
ผายลม ละลายด้วยน้ำฝนพรำพฤษ ถ้าจะแก้ลง ละลายด้วย
น้ำเปลือกมะเดื่อ ถ้าจะแก้ท้องขึ้น ละลายด้วยน้ำใบกะเพรา
กิน ถ้าจะแก้ตานใจได้พอง ละลายด้วยน้ำใบตานหม่อน
ต้มเห็ด ขมิ้นข่อยก็ได้ ถ้าข้างขึ้นตนละลายด้วยน้ำขมิ้นข่อย
พิมพ์เส้นว่าหัดกวาด ถ้าจะแก้ข้างขึ้นในอก ละลายด้วยน้ำ
ใบมะกล่ำเครือกินแทรกดิงเหลื่อม ถ้าจะแก้พิษขาง ละลาย
ด้วยน้ำดอกไม้มะลิกินต้นนี้ อย่าต้นเท่าเดียว ๑

๒๐

ยาหอมน้อย

ยาชื่อหอมน้อยขนานนี้ ท่านให้เอา โกฐสอ ๓
โกฐฟองปลา ๓ โกฐจุฬาลัมภา ๓ เทียนเขาวงกต ๓ ชะเอมเทศ
๓ น้ำประสานทอง ๓ ดั้วส้ม ๓ ผลโหระพา ๓ ผักชี ๓
ผลส้มอไทย ๓ ผลส้มอพิเภก ๓ ผลมะขามป้อม ๓ ฯ

ยาทั้ง ๓๒ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ เอา
น้ำสุราเป็นกระสาย บดแช่หมักไว้ ๓ วัน แล้วจึงเอามาบดบ้น
ทำแห้งไว้ ถ้าจะแก้ลง ละลายด้วยน้ำเปลือกมะเดื่อหรือ
เปลือกแคก็ได้ ถ้าจะแก้มูกเลือด ละลายน้ำปูนใสหรือน้ำกะทือ
ก็ได้ ถ้าจะแก้อาเจียน ละลายด้วยน้ำฝางหรือน้ำส้มอไทยก็ได้
พิมพ์เส้นรำหัดให้กิน ถ้าชางชนดินละลายด้วยน้ำขมนพิมพ์เส้น
รำหัดกวาดถ้าจะแก้คอแห้ง ละลายด้วยน้ำมะกล่ำเครือให้กิน
ถ้าจะแก้พิษชาง ละลายด้วยน้ำดอกไม้มิพิมพ์เส้นรำหัดให้กิน
ดื่นก็ แล ฯ

ยาหอมใหญ่

หอมใหญ่ขนานนี้ ท่านให้เอา ชกฐ์ทั้งห้า ๓ เทียน
ทั้งห้า ๓ ผลจันทน์ ๓ ดอกจันทน์ ๓ กระวาน ๓ กาดพุด ๓

๒๑

จันทน์แดง ๓ จันทน์ขาว ๓ กฤษณา ๓ กระด้าพัก ๓ ขะลุข ๓
ขอนดอก ๓ ขะเฒมทอง ๓ เนระพูสี ๓ ผลเอ็น ๓ ว่าน
เปราะ ๓ ฝน ๓ กำยาน ๓ ใบพิเภก ๓ ดอกคำ ๓ ดอก ๓
ลำเจียก ๓ ดอกพิทูร ๓ ดอกบุนนาค ๓ ดอกสำโรง ๓ ดอก
มะลิซ้อน ๓ ดอกมะลิลา ๓ ดอกกรรณิการ ๓ ดอกกะดังงา ๓
ดอกจำปา ๓ เกสรบัวหลวง ๓ เกสรสัตตบงกช ๓ เกสร
สัตตบุษย์ ๓ เกสรบัวเผื่อน ๓ เกสรบัววม ๓ การบูร ๓
ชะมดสด ๓ ชะมดเขียง ๓ พิมเสน ๓ ฯ

ยาทั้ง ๓๕ นั้นเอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ เอา
น้ำดอกไม้นี้เป็นกระสาย บดบั่นทำแท่งไว้ ละลายด้วยน้ำสุรากิน
แก้ชาง ถ้าจะให้แก้ไข้ละลายด้วยน้ำชาขาว น้ำเกาหมื่นนาง
น้ำดอกไม้นี้เทศหรือน้ำดอกมะลิก็ได้ เอาน้ำตาลกรวดและน้ำ
ตาลทรายว่าหัดให้กิน ยานานนเป็นยาสูง ถ้าไข้แต่พอดีพอ
ร้ายอย่าให้กินให้แต่ทาและระโตม ถ้ามีฟุ้งจึงให้กินคืนก็ได้
เชือกกันมาแต่เป็นอันมาก ฯ

๒๒

ยามหาจักร์น้อย

ยาช่อมหาจักร์น้อยขนานนี้ ท่านให้เอา โกรธต่อ ๒
ตั้ง โกรธพุงปลา ๒ ตั้ง ผลจันทร์ ๑ ตั้ง ดอกกระวาน ๒
ตั้ง กานพลู ๒ ตั้ง มะขามป้อม ๒ ตั้ง ผลผักชีล้อม ๒
ผลโหระพา ๒ ตั้ง ขะเอนเทศ ๒ ตั้ง ยาดี ๒ ตั้ง
พริกไทย ๒ ตั้ง ขิง ๒ ตั้ง คีบดี ๒ ตั้ง กระเทียม ๒
ตั้ง น้ำประสานทอง ๒ ตั้ง ตำรัดม ๒ ตั้ง ดินประديو
ขาว ๒ ตั้ง ส้มอทั้งสามตั้ง ๆ ละ ๑ ตั้ง เทียนทั้งห้าตั้งละ
๒ ตั้ง

ยาทั้ง ๒๕ สิ่งนี้ ทำให้เป็นจุน บดบั่นทำแท่งไว้
ถ้าจะให้ผายลมตายด้วยน้ำใบกะเพรา หรือน้ำใบกะพังโหมก็
ได้ ถ้าจะแก้ดังตายด้วยน้ำเปลือกมะเดื่อ ถ้าจะแก้ท้องขึ้น
ตายด้วยกากะทอให้กินถ้าจะแก้อาเจียน ด้วยน้ำส้มขอม
ให้กิน ถ้าจะแก้ข้างขึ้นในปากตายด้วยน้ำขมิ้นน้อยยกวาด
ข้างเหล่านี้ ^{๕๘๖} ดินกแล ฯ

๒๓

ยาทองแนบเนอ^๕

ยาชื่อทองแนบเนอ^๕ขนาน^๕ ท่านให้เอา น้ำประสาน
ทอง ๑ กรัม ชาดหฺรฺกุน ๓ กรัม หอยสังข์เผา ๓ กรัม
จันทน์แดง ๑ ^๕เฟือง กระด้าพิท ๑ ^๕เฟือง ษะมดเขียง ๒ ไพ
พิมเสน ๒ ไพ ๑

ยาทั้ง ๗ ^๕สิ่ง^๕ ทำให้เป็นจุณ บดบั่นทำแท่งไว้
เมื่อจะผงแดดเอาไปตากกรอกไว้ให้แห้ง เมื่อจะกิน ละลาย
ด้วยน้ำดอกมะลิสด หรือน้ำดอกไม้อื่นก็ได้ แทรกทองและ
เงินก็ได้แก้ทวารกตุนมมิได้ และกินข้าวมิได้คืนัก ท่านที่ค่าไว้
เป็นราคาตำราดังทอง ๑

ยาแก้ไอ

ยาแก้ไอขนาน^๕ ท่านให้เอา เปลือกผลมะตูม ๑
คืบ^๕ดี ๑ รากหนาด ๑ ๑

ยาทั้ง ๓ ^๕สิ่ง^๕ ฝนกับน้ำผึ้งกินหายแต่ ๑

๒๔

ยานาดับเพลิง

ยาชื่อนาดับเพลิงขนานนี้ ท่านให้เอา ไบรม่วงกระด่อน
ไบรมะลิ ๓ ไบรมี่ ๓ ไบดำสิงตัวผู้ ๓ ผักขวง ๓ ไบสะเดา
๖ ไบน้าเต้า ๓ ไบโคกกระออม ๓ ขมิ้นอ้อย ๓ ฯ

ยาทั้ง ๘ สิ่งนี้ ทำให้เป็นจุณ บดบ้นทำแท่งไว้
ละลายด้วยน้ำมะลิสดชะโลมดับพิษคื่นักแด ฯ

ยามหาระงับพิษ

ยาช่อมหาระงับพิษขนานนี้ ท่านให้เอา พริกไทย ๓
บาท ชิง ๓ บาท ดีปลี ๓ บาท ถ่านไม้ดัก ๖ สติง ไบ
พลแก ๓ สติงเฟื่อง กระเทียม ๒ สติงเฟื่อง ฝ่น ๓ เฟื่อง
เม็ดคินมะนาว ๓ เฟื่อง ฯ

ยาทั้ง ๘ สิ่งนี้ ทำให้เป็นจุณ บดบ้นทำแท่งไว้
ละลายด้วยน้ำมะนาว กินแก้พิษทงปวง ถ้าปวดศีรษะ ละลาย
ด้วยน้ำทาทางก้นทงทาคื่นักแด ฯ

ยามหานิล

ยาช่อมหานิลขนานนี้ ท่านให้เอา กระตุงทุบทาง
๓ สติง ผักแพวแดง ๓ สติง สหคฺคฺคฺคฺคฺค ๓ สติง ขำตาแดง

๓ ดั่ง พริกต่อน ๓ ดั่ง ขิงแห้ง ๓ ดั่งเฟือง ๓ ปลี ๓ ดั่ง
กระวาน ๓ ดั่ง ผลตุ้มกาแดง ๓ ดั่ง ขมิ้นน้อย ๓ ดั่ง
๕ ดินทะเล ๓ ดั่ง น้ำประสานทอง ๓ เฟือง ดินประสีขาว
๓ เฟือง ถั่วลิสง ๓ เฟือง รากดินคว ๓ บาท ดีจระเข้ ๒ ไพ
คิงเหลื่อม ๒ ไพ คิงเห่า ๒ ไพ ฯ

ยาทั้ง ๓๘ ดั่งนี้ ทำให้เป็นจุน บดบ้นทำแท่งไว้
ละลายด้วยน้ำสุรากินแก้พิษข้างแดงและข้างทงปองหาย ฯ

ยามหานิลตัวผู้

ยาช่อมหานิลตัวผู้ชานัน ท่านให้เอา น้ำประสานทอง
๓ หมักหอม ๓ เก็ดปลาส่อนเผา ๓ หนึ่งกะเบนเผา ๓ หัว
แมวดำเผา ๓ กระตูกงเหลื่อมเผา ๓ กระตูกงทับทิมเผา ๓ ฯ

ยาทั้ง ๗ ดั่งนี้เอาส่วนผสมเท่ากัน ทำให้เป็นจุน บดบ้น
ทำแท่งไว้ละลายด้วยน้ำสุรากินแก้ฝีดาษยอดเยี่ยม ถ้าจะแก้
ตามข้างละลายด้วยน้ำดอกไม้อีกิน ถ้าจะทาปากแทรกพิมเส้นทา
ถ้ามีพังให้เอา ขาดหระคุณเทศ ๓ ขาดหระคุณจีน ๓ ชันทกร
๓ กำมณีแดง ๓ แทรกเป็นกระด้ายทาปากก็ได้ จุติภาพก็
ได้ดั่งนั้นแล ฯ

๒๖

ยามหาวงศ์

ยาช่อมหาวงศ์ชานน ^๕ ท่านให้เอา

งาช้างกำจัด ^๓ บาท งาช้างกำจาย ^๓ บาท งาช้างตี ^๓
บาท กรามช้าง ^๓ ช้าง กรามแรด ^๓ บาท เขยอแรด ^๓ บาท
นอแรด ^๓ บาท เขยอเดือ ^๕ ^๕ ^๕ บาท เขยอหมี ^๓ บาท เขยอจรว ^๕
๓ บาท เขยอปลาพูน ^๕ ^๕ บาท เขากูย ^๓ บาท เขาฟาน ^๓ บาท
เขาเตียงผา ^๓ บาท เขาชุมพา ^๓ บาท เขาสิงหนัด ^๓ บาท
เขาพะระ ^๓ บาท เขากระ ^๓ บาท เขากวาง ^๓ บาท เขากรบือ
เผือก ^๓ บาท เขากรบือดำ ^๓ บาท เขาวัวเผือก ^๓ บาท เขา
วัวดำ ^๓ บาท หินกร้างแดง ^๓ บาท เนระพูสี ^๓ บาท เบญจกานี
๓ บาท ผลจันทน์ ^๓ บาท ดอกจันทน์ ^๓ บาท กานพลู ^๓ บาท
หอยตะค้า ^๓ บาท โกรฐหัวบัว ^๓ บาท ขบเขย ^๓ บาท ตั้งกรณ
๓ บาท พิมเสน ^๓ บาท ชะเอมเทศ ^๓ บาท ดิงูเหลื่อม ^๒ บาท
กรงเขมา ^๓ ดั่ง อำพันทอง ^๓ ดั่ง ใบกะเพรา ^๒ ดั่ง ใบ
สัตว ^๒ บาท ใบมะกล่ำเครือ ^๘ บาท ใบไคร้หอม ^๒ บาท
ใบแมงลัก & บาท กระเทียมยอ ^๔ บาท ใบกะพังโหม & บาท
ใบผักเดียนผี & บาท จันทน์ทงดองดั่งละ ^๒ บาท ฯ

๒๓

ยาทั้ง ๔๘ ดั้งนี้ ทำให้เป็นจุน เอน้ำสุราเป็นกระสาย
บดปั่นทำแท่งไว้ ถ้าจะแก้ข้างฝีมีพิษ ละลายด้วยน้ำสุราพิมเส้น
ร่ำหัดกิน ถ้าจะแก้ฝีในคอ ละลายด้วยน้ำสุราชะเอมเทศ ราก
ไคร้เครือแทรกฝนกินถ้าจะแก้พิษงู ละลายด้วยน้ำสุราแทรก
คิงเหลื่อมพิมเส้นร่ำหัดกิน ถ้าจะแก้ตะอึกทั้งเด็กและผู้ใหญ่
ละลายด้วยน้ำวอนแทรกหว่ายตะค้าพิมเส้นร่ำหัดกิน ถ้ามีพิษ
แทรกเขากระบือเผือกกิน ถ้าจะแก้ข้างแดงและระอองพระบาท
ละลายด้วยน้ำมะกล่ำเครือแทรกหน้าประธานทองกิน ถ้ากินข้าว
มิได้ ละลายด้วยน้ำชะเอมกิน ถ้าจะให้ส่งถอนข้างในคอในอก
และอุจจาระเป็นเม็ดระย่น เอน้ำฝักเตี้ยนฝกรวง ๑ น้ำสุรา
กรวง ๑ แทรกหน้าประธานทองกิน ถ้าจะแก้ลง ละลายด้วยน้ำ
จันทน์ทงต้องกิน ถ้าข้างขมสน ละลายด้วยน้ำจันทน์ขาวแทรก
เบญจกาน์กวาด ถ้าท้องขม ละลายด้วยน้ำฝักเตี้ยนฝกรวง
ได้เชือกกันมามากแล้วอย่าดื่มเท่านี้เลย

ยาแก้โทษน่านม

ยาแก้โทษน่านมชานัน ทานให้เอา

ชะเอมเทศ ๑ ถั่งดั่ง จันทน์เทศ ๑ ถั่งดั่ง น้ำตาลทราย ๑

สดึง โกรฐสอเทศ ๒ สดึง โกรฐเขมา ๒ สดึง โกรฐพุงปลา ๒ สดึง
โกรฐก้านพร้าว ๒ สดึง โกรฐจุฬาลัมภา ๒ สดึง ฯ

ยาทั้ง ๘ ดั่งนี้ ทำให้เป็นจุน เขาน้ำดอกไม้เป็น
กระสาย บดปั่นทำแท่งไว้ ละลายด้วยน้ำมะนาวน้ำฝางน้ำท่า
ประสมกัน ฝนยานี้ให้ทารกนิ แก้กษัยนานมต่าง ๆ และ
แก้พิษขางในลำคอในทรวงอก แก้ไอแก้ระอิกอาเจียรวิเศษ
นักแต่ ฯ

ยาแก้คอเกิดดกะดี

ยาแก้คอเกิดดกะขนานน ทานให้เขา

เบญจผักบุ้ง ๓ หัวหน้ขันกาด ๓ ดอกแดงกวา ๓ ดอก
ตำลึง ๓ บัตถักศิลา ๓ ดั่งขี ๓ ดินฉนำ ๓ ฯ

ยาทั้ง ๗ ดั่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุน บดปั่น
ทำแท่งไว้ละลายด้วยน้ำแดงกวาใส่ดาต้อ ฯ

ยาแก้ตาฟาง

ยาแก้ตาฟางขนานน ทานให้เขา

เกสรบัวหลวง ๓ ดอกกะดั่งงา ๓ ดอกสออีก ๓ ดอก
ถั่วรอก ๓ พิมเสน ๓ ฯ

๒๕

ยาทั้ง ๕ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ เอา
น้ำค่างเป็นกระสายยบดบ้นทำแท่งไว้ ละลายด้วยน้ำนมคน แทรก
น้ำใจใครเป็นกระสายแก้ตาฟาง

ยาแก้ตาตอกนหอย

ยาแก้ตาตอกนหานัน ท่านให้เอา

ดอกถั่วตบขี้ ๓ ต้มอเทศ ๓ เทียนดำ ๓ เทียนขาว ๓
คิปดี ๓ ดินถ่าน ๓ ตุ๊กต่านาทอง ๓ รากพุทธรักษา ๓ รากอัญชัน
ทั้งสอง ๓ รากทองหลวงในมม ๓ รากมะไฟ ๓ ฯ

ยาทั้ง ๓๒ สิ่งนี้เอาส่วนเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ เอาน้ำ
มะนาวเป็นกระสาย บดบ้นทำแท่งไว้ ละลายด้วยน้ำใบตำลึง
เป็นยากัดฝ้า เว้น ๓ วันได้ครึ่งหนึ่ง ฯ

ถ้าจะให้กัดมากขึ้นไปให้ประกอบยานานัน ท่านให้
เอาเกลือแตรก ๓ ส่วน น้ำประสานทอง ๓ ส่วน การบูร ๓ ส่วน
กะวาน ๒ ส่วน ฆะมคเขียง ๒ ส่วน ดิงเห็ดหอม ๒ ส่วน คีจรีใช้
๒ ส่วน ดีหมูป่า ๒ ส่วน ตุ๊กต่านาทอง ๔ ส่วน คิปดี ๔ ส่วน
กานพลู ๔ ส่วน จุนเฒ่า ๔ ส่วน เทียนดำ ๔ ส่วน เทียนขาว ๔

ส่วน ผลเบญจกานี & ส่วน โกรฐธอ & ส่วน โกรฐหวัมบัว & ส่วน
โกรฐจุพาดำภา & ส่วน ขอนดอก & ส่วน ผลจันทร์ & ส่วน
เปลือกมรรณ & ส่วน หัวขุดพิต & ส่วน กระชาย & ส่วน กระเทียม
& ส่วน พริกไทย & ส่วน ขิงแห้ง & ส่วน ตั้งข ๓๒ ส่วน ดิน
ถ่าน ๓๒ ส่วน จันทน์ทั้งสองสิ่งละ & ส่วน

ยาทั้ง ๓๒ สิ่งนี้ ทำให้เป็นจัน เขาหม่นนามเป็น
กระสาย บดบั่นทำแท่งไว้ ละลายด้วยน้ำเถาตำดั่งได้ตำ ถ้า
จะให้กัดแรงขึ้นอีกเอาเมล็ดตะมุคส์ดาแทรก ได้กัดสารพัดข้อ
ทั้งปวง ฯ

ยาแก้คุดอกนหอยและคุดอนหมา

ยาตาขนานัน ทานให้เขา

ผลมะกล่ำขาว ๑ ผลมะกล่ำดำ ๑ ผลจิก ๑ ผลยาง ๑
เมล็ดตะบั้ง ๑ ตำดั่งลาย ๑ เมล็ดในแคแดง ๑ หัวบุก ๑ หัว
กลอย ๑ หัวขุดพิษ ๑ หัวเถาคัน ๑ เปลือกไข่ฟัก ๑ เบยฝู ๑
ตั้งข ๑ ดินถ่าน ๑ พิมเสน ๑ หัวโดนด ๑ (บางฉบับว่าหัว
โหนด)

ยาทั้ง ๑๗ สิ่งนี้เขาสอนเท่ากัน ทำให้เป็นจัน เขาเถา
น้ำตำดั่งเป็นกระสาย บดบั่นทำแท่งไว้ ละลายด้วยน้ำได้ตำ
เป็นยาแก้คุดอกนหอย แล้วจึงประคบยาสมานนได้ต่อไป ฯ

๓๑

ยาส์มานต้อ

ยาส์มานต้อขนานนี้ ท่านให้เอา

ส้มเทศ ๓ ฟัน ๑ มะเหมี่ยว ๑ ส้มอฝ้ายเทศอ่อน ๑

คิงเหลื่อม ๓ ๖

ยาทั้ง ๕ ตั้งไฟเอาควันเท่ากัน ทำให้เป็นจุณ บดบ้น
ทำแท่งไว้ละลายด้วยน้ำนมคนหรือน้ำดอกไม้อีกได้ เป็นยาส์มาน
ต้อและแก้ปวดเคือง ๖

ยาแก้ต้อลำไย

ยาแก้ต้อขนานนี้ ท่านให้เอา

ฝายหอยโข่ง ๑ บาท สังข์ ๑ บาท ดินถ่าน ๑ บาท ส้ม

ด้วยไม้สะแก แฉกเอาต้นทะเล ๑ บาท ขาวสารดำ ๑ เม็ด

พิมเสน ๒ กรัม ยาทั้ง ๖ ตั้งไฟ ทำให้เป็นจุณ เอาใบมะเฟือง

๑ บาท ใบกะเพรา ๒ บาท ตำคั้นเอาน้ำเป็นกระสาย บดบ้น

ทำแท่งตากลมละลายด้วยน้ำนมคนก็ได้หรือน้ำดอกไม้อีกได้ เป็น

กระสายใส่ตา ๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ กรมการทหารสื่อสาร บางซื่อ พระนคร โทร. ๔๒๑๕๘
กัณฑ์ ทวีวัฒนะ นิพนธ์เสน ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา บ.ก. ๒๕๐๘